

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ♦ ♦
 OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET ♦ FÖRENIN-
 GEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE OCH
 HANDARBETETS VÄNNER ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

REDAKTÖR: **LOTTEN DAHLGREN** ♦ ♦ ♦

INNEHÅLL:

De kvinnliga läkarnas kompetens att bekläda offentlig befattning.

EBBA RAMSAY: Om vården af sinnessjuka.

MARIA DURLING: Vid hafvet.

E. R—y: I Bethel vid Bielefeld.

Kommunal rösträtt för den norska kvinnan.

Litteratur: S—D: Heliga Birgittas pilgrimsfärd af Verner v. Heidenstam. — L. D.:

Hemlös och andra berättelser af Jane Gernandt-Claine.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
 Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Skönfärgeri & Kemisk Tvättanstalt.

Nya Blå Hand,

Största lager af
Duktyger,
Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.
Specialité: **Damutstyslar,**

hvilka förfärdigas å egen Syatelier och levereras fullt färdiga, märkta och tvättade.
Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG, Stureplan.

K. M. LUNDBERG

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramali passande för Dukar, Portiärer, Mattor Kuddar, Serveringsdukar m. m. Mönster uthyras. Requisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Froms Velocipeder

Obs.!

Priserna nedsatta.

Begär priskurant.

äro utmärkta och af alla, som använda dem, mycket omtyckta för deras stora hållbarhet och stadiga, lätta gång.

PER FROMS Velocipedfabriks Aktiebolag

(Kongl. Hofleverantör)

STOCKHOLM, Mäster-Samuelsgatan 34.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

Kappor, Koftor, Klädnigar, Herrkoslymer, Uniformer, Handskar, Kvävatter färgas och kemiskt tvättas.

OBS! Fläckuttagning verkställes dagligen.

Butiker: Smålandsgatan 9, A. T. 125 09. Hollandaregatan 13, A. T. 46 38. Linnégatan 22, A. T. 102 96. Brännkyrkagatan 2, A. T. 34 39. Hornsgatan 11, A. T. 17 25. Fabrik: Lofholmén, A. T. 34 26, R. T. 53 73.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

HYLIN & C^{os}

FABRIKSAKTIEBOLAG

KONGL. HOFLEVERANTÖR.

UTSTÄLLNINGSTVÅLAR:

VIOL, HYACINTHE, HÉLIOTROPE, SYRÉN M. FL.

THEA-ROS-PARFYM M. FL.

prisbelönta vid 1897 års utställning med

GULDMEDALJ

Försäljes i våra butiker

12 Regeringsgatan — Vesterlånggatan 16

A. T. 64 69.

A. T. 24 97.

samt hos alla finare parfymhandlare i riket.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvvaror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26
Allm. Telefon 28 67

OBSERVERA det stora lagret i Svarta Klädningstyger.

De kvinliga läkarnas kompetens att bekläda offentlig befattning.

I Dagnys 3:dje häfte meddelades in extenso den petition, som de kvinliga medicinarna, 31 till antalet, i början af året afåtit till kongl. m:t för erhållande af rätten att inneha offentlig läkarebefattning. Denna petition hade af kongl. m:t remitterats till medicinalstyrelsen, hvilken nu å sin sida afgifvit sitt utlåtande rörande densamma.

Hufvudinhållet af detta utlåtande är, glädjande att säga, en hedrande kompetensförklaring för våra kvinliga läkare. Medicinalstyrelsen ger nämligen i sin skrifvelse det amplaste erkännande åt de kvinliga medicine studerande, hvilka förklaras »ej varit sina manliga kamrater underlägsna vare sig i den kliniska tjänstgöringen eller i examenskrafven», hvarjämte de utexaminerade kvinliga läkarna erkännas »i allmänhet åtnjuta godt förtroende i sin praktik.» Vidare heter det: »De vackra prof på duglighet våra svenska kvinliga läkare visat förtjäna säkerligen den uppmuntran och den rättvisa, som genom en utsträckning af deras befogenhet, så långt omständigheterna det medgifva, kunna dem beredas. För landet måste det äfven lända till fördel, att alla tillgängliga krafter på bästa sätt tillgodogöras». Alltså finner medicinalstyrelsen » därföör tiden nu vara inne, att de kvinliga läkarna meddelas rätt att söka och innehafva läkarebefattningar af flera slag».

I hvilken mån medicinalstyrelsen ansett »omständigheterna medgifva» utsträckning af de kvinliga läkarnas rätt framgår af betänkandet, däri kvinnans lämplighet eller icke lämplighet för hvarje särskildt slag af läkarebefattning underkastas en längre utredning. Efter den vidlyftiga motiveringen sammanfattar styrelsen slutresultatet af sin pröfning i en hemställen till kongl. m:t af följande lydelse: »att ogift kvinlig läkare måtte utan hinder af lydelsen utaf

nådiga brevet den 3 juni 1870*) kunna i samma ordning som manliga läkare antagas till:

stads- och stadsdistriktsläkaretjänst, hvars innehafvare icke har till tjänsteplikt att vara medlem af hälsovårdsnämnd eller att verkställa rättsmedicinska undersökningar på lefvande personer;

läkaretjänster vid allmänna lasarett eller därmed jämförliga sjukvårdsinrättningar, kommuners eller enskilda stiftelsers sjukvårdsanstalter samt barnbördshus och barnhus, dock att om innehafvare af dylik befattnings tillika är skyldig vara inrättningens styresman, kvinna icke må till tjänsten utnännas med mindre hon erhållit förord af vederbörande sjukhusstyrelse;

underläkare- och amanuensbefattningar vid statens hospital och asyler för sinnessjuka;

fängelseläkaretjänster;

järnvägläkaretjänster;

läkarebefattningar vid hälsobrunnar, badinrättningar och andra dylika kuranstalter; samt

amanuensbeställningar hos medicinalstyrelsen;

assistentbefattning hos rättskemisten, prosektors-, laborators- och amanuensbeställningar vid universitetens medicinska fakulteter och vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet, sundhetsinspektörstjänst äfvensom biträdande lärareysslan i sjukgymnastik vid Gymnastiska centralinstitutet och biträdande lärarebefattningarna vid barnmorskeundervisningsanstalterna.

Alla medicinalstyrelsens här ofvan angifna tjänster, till hvilkas beklädande kvinna bör kunna ifrågakomma, ha allenast afseende på *ogifta* kvinliga läkare. Hvad angår *gift* kvinlig läkare, anser styrelsen att hennes tjänstgöring som sådan svårligen lærer »kunna förenas med ett samvetsgrant utöfvande af en makas och moders plikter», hvarför offentliga tjänstebefattningar böra begränsas till *ogifta* kvinnor. Dock medgifver styrelsen, att undantagsfall kunna förekomma, då det vore lämpligt och billigt att en kvinlig läkare, ehuru gift, finge innehafva en tjänst. Tillåtelsen att söka och innehafva läkarebefattning bör i sådant fall meddelas i dispensväg.

*) Enligt detta till dåvarande sundhetskolegium ställda bref tillerkännes kvinna rättighet att utöfva läkareyrket, men samtidigt förklarar kongl. m:t »sig hafva funnit betänkligheter i allmänhet möta för kvinnas anställande i offentlig ämbetsbefattning.» Det är för att få sistnämnda bestämmelse upphäfd, som de kvinliga läkarna ingått till kongl. m:t med sin petition.

Af ofvanstående ganska vidtomfattande förteckning finner man, att medicinalstyrelsens förslag innebär en högst betydande utsträckning af den kvinnliga läkarens befogenhet och att hon numera ej kommer att utestängas från tjänster, hvilka medföra en offentlig ämbetsbefattnings anseende, ansvar och förmåner.

De ämbeten och tjänster, å hvilka konungen utfärdar fullmakt, äro dock icke häri inbegripna; kvinnan är således utesluten från chefs- och ledamots- samt ombudsmansbefattningarna i medicinalstyrelsen; rättskemistbefattningen; professors- och extra ordinarie professorsämbetena vid universiteten och de med sådana ämbeten förenade befattningar; läraretjänsterna vid barnmorske- undervisningsanstalterna i Stockholm och Göteborg; öfverläkaretjänsten vid Allmänna barnhuset; öfverlärarebefattningen i sjukgymnastik vid Gymnastiska centralinstitutet; läkaretjänster vid armén och flottan; förste provinsial och provinsialläkaretjänster; öfverläkaretjänsterna vid rikets hospital och asyler o. s. v. — Under här nämnda kategorier komma emellertid icke *extra provinsialläkare- och biträdande provinsialläkare-* anställningar, hvilka tjänster medicinalstyrelsen i en längre motivering ej tycker sig kunna förorda för kvinnlig ämbetsinnehafvare.

Inom de kvinnliga läkarnas krets har emellertid medicinalstyrelsens frisinade utslag och vackra erkännande af kvinnans kompetens hälsats med tillfredsställelse och glädje, känslor hvilka väcka ett varmt gensvar hos alla dem, hvilka med intresse följa kvinnorrörelsen i vårt land i alla dess yttringar.

Visserligen lämnar medicinalstyrelsens skrifvelse i dess olika detaljer fältet öppet för samma reflexion, som man så ofta måste göra, då det gäller utvidgande af kvinnans rättigheter, nämligen den, att det faller sig svårt för den manliga logiken att fullt opartiskt och således med tillbörlig konsekvens fullfölja sitt resonemang i en dylik fråga. Men äfven om nämnda skrifvelse kunde ge anledning till anmärkningar, förstummas kritiken inför de vunna framgångarna och äfven om de nya banor, som nu öppnats för den kvinnliga läkaren ej ställts till hennes förfogande utan åtskilliga förbehåll och restriktioner, skall hon säkert genom sin framtida verksamhet visa sig värd det henne redan visade förtroendet samt förtjänt af att detsamma kommer henne till del i en ännu vidare utsträckning än hvad hitills skett.

Om vården af sinnessjuka.

Våren 1899 befann jag mig i Tyskland och besökte bl. a. de storartade anstalterna i Bielefeld, där flera tusen epileptiska och sinnessjuka mottagas och vårdas. Jag frapperades då i synnerhet af de tidsenligt inrättade, stora nyuppförda byggnadskomplexen, afsedda för de senare. Med beundran såg jag också det förträffliga sätt, på hvilket de manliga sjuka vårdades af de numera i Tyskland så talrikt förekommande diakonerna, under det att de kvinnliga ej mindre mönstergillt sköttes af särskildt för denna slags sjukvård utbildade diakonissor. Inom sjukvårdskretsar omtalades äfven detta »die jüngste Notharbeit der Kirche» såsom en särdeles maktpåliggande och af behovet påkallad rörelse, och då jag uttryckte min förvåning öfver att sinnessjukvården i så stor skala låg i händerna på en diakonissanstalt, i stället för att såsom i Sverige stå under statens eller kommunens uppsikt, erhöll jag åtskilliga upplysningar angående sinnessjukvården i Tyskland samt den kris denna på mer än ett håll genomgått. Det jag hörde och såg gjorde t. o. m., att jag ändrade resplan och beslöt mig för att under sommarens lopp söka inhämta så mycket som sig göra lät i ämnet.

Jag besökte för detta ändamål utom Bielefeld äfven preussiska statens hospital för provinsen Westfalen i Lengerich. På båda dessa ställen hade jag rikligt tillfälle att med egna ögon se hur det dagliga lifvet på dylika anstalter gestaltar sig samt att sätta mig in i de kraf, som måste ställas på dem, som göra sinnessjukvården till sin uppgift. Mina ögon öppnades för dess storhet såväl som för vikten af att de arma sinnessjuka uti sina vårdare äga icke blott vaktare — och möjligen i dem tyranner — utan först och främst personer uppfyllda af kärlek och medlidande. Ty hvilka behöfva väl detta bättre än just dessa de olyckligaste och hjälplösaste af alla mänskliga varelser?

Snart nog märkte jag dock, att detta icke var den enda, om ock den förnämsta, betingelsen för en god sinnessjukvård, till den samma måste äfven icke så få andra fogas, såvida de sjukas bästa i alla afseenden skall tillgodoses. Ej nog därmed, att vårdarna böra äga en föregående grundlig utbildning i allmän sjukvård, vid valet af en personal för en vårdanstalt för sinnessjuka måste särskildt afseende fästas på såväl karaktär som personlighet och bildningsgrad. Det sätt, på hvilket man förstått att tillämpa den sist-

nämnda principen, utgör, enligt min tanke, den moderna tyska sinnessjukvårdens hufvudstyrka. Min uppmärksamhet var naturligtvis i främsta rummet riktad på de kvinliga skötarna, och ju närmare jag lärde känna dessa till det yttre så anspråkslösa systrar, ju mera förstod jag, att jag befann mig ibland en skara utvalda arbeterskor, besjälade af hänförelse för en svår men storartad uppgift, och jag lärde mig till fullo uppskatta de många utmärkta egenskaper, hvarpå de i umgänget med sina patienter dagligen och stundligen gäfvos prof.

Som bekant har psykiatrin under de senaste decennierna gjort oerhörda framsteg och de sinnessjukas läkarbehandling är numera en helt annan än förut. Men på samma gång har äfven behovet af en förbättrad och tidsenlig sinnessjukvård blifvit allt mer trängande. Från flera framstående öfverläkare för tyska hospital hördes också svåra klagomål öfver den obildade och till följd af täta ombyten (understundom ända till 150 % om året) merendels alldeles ovana betjäning de hade till sitt förfogande. Endast den goda aflöningen förmådde personalen att någon tid kvarstanna i tjänsten, och på samtliga asylerna måste penningböter införas för att i någon mån trygga de sjuka mot dålig behandling. Olika sätt och medel att höja betjäningen uttänktes: belöningar utdelades, uniformer infördes och pensionskassor inrättades, allt förgätves. Man lyckades icke anskaffa det felande: kärlek till sak och förmåga att bidra till den svåra uppgiftens lyckliga lösning. Hvad under om ledsamma rykten angående de sjukas behandling mångenstädes voro i omlopp och att man af tillfrisknade sjuka, tillhörande de bildade klasserna, ofta erfor att betjäningens sätt att behandla dem och deras olyckskamrater förorsakat större lidande än själfva sjukdomen. Med ett ord sagdt, i och med att det milda »no restraint»- (intet tvång) systemet började från England och Skottland arbeta sig fram inom de tyska asylerna, gjorde sig behovet allt mer gällande att erhålla verkligt dugande, intelligent skötare och sköterskor.

I Tyskland ligger sjukvården ännu till större delen i diakonissanstalternas händer, och dessa äro numera mångenstädes försedda med särskild utbildningsskola äfven för diakoner. Det låg därför nära till hands att just där anhålla om hjälp. Direktör Scholz vid St. Jürgen-asylen i Bremen, den förste tyske psykiater, som i sin asyl infört no restraint-systemet var äfven den förste, som hos pastor von Bodelschwingh, föreståndaren för diakonissanstalten i Bielefeld, utbad sig diakoner och diakonissor som vårdare åt sina sjuka. Åtta

är senare erkände han offentligt, att han ej utan deras tillhjälp skulle lyckats utföra den nödiga reformen i behandlingen, och då styrelsen för Bielefeldanstalterna längre fram faun sig nödsakad att taga sina arbetskrafter tillbaka, emedan den kontraktsmässigt förbundit sig att därmed förse statens asyl, hvilade icke direktör Scholz, förr än han i deras ställe fått ett tillräckligt antal »Laienschwestern»*) anställda.

Sedan detta första försök krönts med framgång hade i och med detsamma sinnessjukvården i Tyskland inträdt i ett nytt skede. Exemplet följdes på flere håll, bl. a. vid den stora asylén Charité i Berlin, hvars öfverläkare geheimerådet Westphal en gång för pastor von Bodelschwingh uttryckte den stora lättnad han erfor vid tanken på att äga en personal, som »vandrade såsom inför Gud» och som han själf slapp att som en polisman bevaka.

En het kamp har dock stått och står ännu mellan det gamla systemet och det unga. Fördomar kullkastas ej så lätt och reformer mogna blott långsamt. Saken blir också mångenstädes mera invecklad genom den religiösa frågan, i det att somliga öfverläkare med ett trångt rationalistiskt åskådningssätt visa sig obenägna att taga diakonissanstaltens bröder och systrar i sin tjänst. Andra åter, rationalister äfven de, men vidhjärtade och liberala, gifva sitt fulla erkännande just åt den praktiska fördelen af att hafva en sjukvårdspersonal, hvars hjärtliga åstundan blott är den att få tjäna sin nästa och som uti sin tunga tjänst uppehålls af en stark plikt känsla. Asylér för sinnessjuka af katolsk konfession hade redan länge funnits förenade med en del kloster, och ha dessa visat sig motsvara sitt ändamål så väl, att det numera mångenstädes i Tyskland gäller som ett axiom att idealet för en sinnessjukvård är att den handhafves af en personal tillhörande en religiös korporation eller en diakonissanstalt.

Uti konungariket Sachsen, där det i alla afseenden lär vara synnerligen väl sörjdt för de sinnessjuka, gifver staten t. o. m. åt diakonissanstalterna årligen storartade anslag, som sätta dem i stånd att utbilda en kompetent och tillräcklig asylpersonal, och i hela provinsen Westfalen finnes numera ingen anstalt för sinnessjuka, hvarken privat eller offentlig, där icke sjukvården utöfvas af de religiösa systemskapen.

*) Väl i det närmaste motsvarande våra yrkesmässigt utbildade sjuksköterskor.

Det är för att kunna fullfölja detta stora kärleksarbete som diakonissanstalten i Bielefeld af insamlade frivilliga medel uppfört egna stora asyler, på det att de sjuka, som där emottagas och vårdas, må blifva det nödiga undervisningsmaterialet för brödernas och systrarnas utbildning. Ja, särskilda diakonissbus, t. ex. det i Lüttringhausen i Rhenlandet, uteslutande afsedda för detta ändamål, hafva äfven under de senaste åren uppblomstrat.

Jämte den praktiska öfningen lägges äfven mycken vikt vid den teoretiska undervisningen i form af föreläsningar, något som äfven den ofvannämde direktör Scholz var den förste att införa. Hans utmärkta, populärt hållna föredrag för Bielefelddiakonissorna är den ypperligaste lärobok i sinnessjukvård, för hvars förträffliga öfverflyttande till svenska utaf öfverläkaren dr A. Envall i Kristinehamn hvarje intresserad sjuksköterska icke kan vara nog tacksam. Både på diakonissanstalter och hospitaler betonas dessutom strängt den satsen, att den personal, som på ett tillfredsställande sätt skall kunna vårda de sjuka, äfven själf *måste vårdas*. Detta sker i synnerhet genom att tillse, att personalens kost är riklig samt att hvarken fristunder eller andaktsstunder felas densamma. Man tillser äfven att öfveransträngning genom nattvak ej får förekomma och finner att det väl lönar sig att så hushålla med de arbetskrafter man har att tillgå.

* * *

Må det nu äfven tillätas mig att till denna korta skildring af tyska förhållanden foga några frågor och reflexioner angående de svenska.

Först och främst: huru står det egentligen till med sinnessjukvården i vårt land? Intar den en högre ståndpunkt än den gjorde i Tyskland före den ofvan berörda reformen? Är man ej här såväl som där berättigad att framkasta den frågan: står sjukvården i förhållande till psykiatrins storartade framsteg och svarar den i godhet mot de många nybyggda asylerna och hospitalen med deras förträffliga och tidsenliga anordningar? Eller kan man här som i Tyskland konstatera det faktum, att våra framstående läkares bemödanden att tillgodose sina patients bästa ofta förblifva så godt som utan resultat till följd af betjäningens oduglighet och att alltså frågan om en förbättrad sinnessjukvård reducerats till en betjäningsfråga?

Huru viktig denna sak är och huru den uppfattas af en af våra mest framstående sinnessjukläkare se vi af följande uttalande:

»Af utomordentlig vikt är betjäningens beskaffenhet. *Sinnessjukvårdens väl eller ve sammanhänger med betjäningsfrågans lösning.* *) En personal, som icke kan bibringas någon riktig uppfattning af de idéer läkaren sträfvar att genomföra, som saknar förutsättningar att med allvar omfatta sitt svåra kall, en sådan personal reducerar all vår sträfvan till en vacker utopi.» **)

Men nu är frågan den: Söker man hos oss liksom i Tyskland att få en förbättrad sjukvård till stånd inom hospitalen och kan man hoppas att den dag snart är inne, då densamma skall kunna mäta sig i godhet med den allmänna sjukvård, som redan länge varit införd på våra lasarett och sjukhus? Början till ett bättre sakernas tillstånd är, glädjande att konstatera, redan gjord på flere asyler och sjukhem, men hvarför dröja med den ifrågavarande reformens systematiska och grundliga genomförande? Är icke rätta tiden därför nu inne och böra icke de svårigheter, som hittills stått i dess väg, nu vara undanröjda?

Uti ofvannämnda arbete, hvares försonande anda och humana ton säkerligen icke kan förfela sin verkan, framhålles och beklagas den fruktan som allmänheten ännu tyckes hysa för hospitalen i motsats till sjukhusen och lasaretten, ehuru celler numera äro så godt som alldeles afskaffade och no restraint-systemet i all sin mildhet allmänt tillämpas. Men skulle icke denna fruktan och denna s. k. fördom — båda tyvärr fullkomligt rättfärdigade af det hemska förflutna — hastigare gifva vika och efterträdas af ett fullt förtroende, om den ordinarie personalen till större delen bestode af våra bildade sjuksköterskor? Funne allmänheten vid besöken på hospitalen sina sjuka anhöriga omgifna af bildade kvinnor i tillräckligt stort antal, iklädda någon af de välkända sjuksköterskedräkterna, skulle säkerligen alla fördomar och ledsamma rykten om de sjukas dåliga behandling försvinna.

Härmed är det alldeles icke meningen att påstå, att betjäningen på alla våra asyler är genomgående dålig. Tvärtom, både af läkare och patienter kan man ofta få höra de bästa vitsord om densamma. Mången obildad kvinna har i årtal med trohet och tålmod skött sitt maktpåliggande kall och gjort sig förtjänt af så väl öfverordnades som patienters obetingade och tacksamma erkännande. Saunt är

*) Kursiveringen af förf.

**) Se »Vården af sinnessjuka förr och nu» af Bror Gadelius. Sid. 91.

— och vare det sagdt i rättvisans namn — att det hvarken är utbildningen eller ståndet, utan intresset för den stora saken samt hjärtelaget som gör den verkliga sjuksköterskan. Den obildade sjukvakterskan, hvars hjärta klappar af sann medkänsla för de arma sjuka och besjålas af en uppriktig önskan att få bidra till deras återställande till hälsan eller förljufva den återstående delen af deras lefnad, skulle visst ingen vilja utesluta från hospitalsvården. Är hon dessutom intelligent nog att *verkligen förstå*, att patienterna äro olyckliga och sjuka, icke straffvärda människor samt att det ligger vikt på att läkarens och öfversköterskans föreskrifter i afseende på deras behandling efterföljas, är hon tvärtom, under bildade kvinnors tillsyn och ledning, en både outhärlig och värderik medhjälparinna.

Tyvärr förekomma dock äfven sådana, hvilkas uppförande och duglighet lämna mycket öfrigt att önska. Äfven om en direkt dålig behandling icke förekommer, är det dock mycket annat, som faktiskt bevisar den obildade kvinnans olämplighet att handhafva sinnessjuka. Så t. ex. hände det en gång på ett sjukhem, att en besökande vid sitt inträde i sjukrummet fann den sjuka i en säng, uppgifvande höga rop af ångest och oro, och sköterskan i en annan väl omvirad och ljudeligen snarkande. Det må väl vara oss tillåtet att påstå — för att nu ej tala om högre förutsättningar — att en bildad sjuksköterska, disciplinerad och tränad äfven i det som till det yttre passar sig, aldrig skulle låtit något dylikt komma sig till last.

Vården af sinnessjuka bör alltså framför allt vara en uppgift för den bildade kvinnan. Hvilken takt och finkänslighet, hvilken ömhet och noggrannhet i minsta ord och handling erfordras ej vid de otaliga detaljerna i dessa sjukas behandling, ifall man vill undvika att smärta deras ytterst känsliga och lätt sårbara sinnen! Det är i själfva verket icke hvilken sjuksköterska eller ens hvilken läkare som hälst, som härvidlag vet att iakttaga det rätta, det fordras därtill af dem båda en alldeles särskild begåfning, ty sinnessjukvården innehar, såsom direktör Scholz uttrycker sig, »en högre andlig rang än vanlig sjukvård.» *)

*) För att gifva läsaren ett begrepp om huru de sjuka mången gång trots yttre slöhet inom sig följa med och aktgifva på den behandling som kommer dem till del, vill jag anföra följande betecknande exempel, som berättades mig af en tysk diakonissa.

En sjuk kvinna tycktes vara utan allt medvetande om den yttre

Att vikten af att den bildade kvinnan ägnar sig åt sinnessjukvården äfven inses inom läkarekretser framgår af följande uttalande: *)

»Under det att bildade kvinnor i mängd ägna sig åt den allmänna sjukvården, vilja nästan inga offra sig åt sinnessjukvården, som likväl erbjuder så mycket af intresse och knappast torde vara ett mindre tacksamt fält för samaritverksamhet. Detta för sinnessjukvården ogynnsamma förhållande torde hafva sin grund i — jämte möjligen åtskilligt annat — en alltför allmänt gängse oriktig uppfattning af de sinnessjuka och sinnessjukdomarna och en bristfällig kännedom om eller obekantskap med arten och beskaffenheten af den sjukvård, som man numera i humanitetens namn har rätt att fordra för de sinnessjuka.»

Af ofvanstående torde framgå, att bristen på bildade sköterskor för hospitalsvården är påtaglig. En del orsaker härtill äro ofvan angifna: bristande kunskap om psykiatrins framsteg och sinnessjukvårdens nuvarande metoder samt otillräckligheten af den undervisning, som i detta ämne bibringas sjuksköterskeeleven. Härtill kommer, i synnerhet bland de yngre, en viss obestämd fruktan för denna art af sjukvård. På senare tider har dock en hel del elever från Sabbatsberg lämnats tillfälle att vid Solna sjukhem under dr. H. Marcus' ledning sätta sig in i sinnessjukvårdens detaljer. Otvifvelaktigt ett steg i rätt riktning.

Men det återstår dock åtskilliga andra hinder, innan den bildade kvinnan kan anse hospitalens dörrar stå öppna för sig, hinder hvilka det tillkommer våra hospitalsstyrelser upplysta och sakkunniga medlemmar att söka undanröja, exempelvis de ekonomiska. Det torde nämligen ej vara möjligt att erhålla en fullt duglig sjuksköterska vid ett hospital, om man af henne fordrar det som går utöfver rimlighetens gräns och ej tillhör hennes fack. Så kan som ett exempel anföras, huru en hospitalsstyrelse af den först-

världen, och där man satte henne, blef hon sittande orörlig och utan att vare sig tala eller svara. En dag trädet den nykomne pastorn vid asylen in i sjuksalen, går fram till henne och frågar huru det står till. Oaktadt han aldrig fick något svar eller minsta erkännande, fortfor han under tvänne års tid att artigt hälsa på henne hvarje gång han gick igenom salen. Då hon sedermera tillfrisknade, tackade hon honom med tårar i ögonen och berättade huru utesägligt godt det hela tiden kändes att af honom blifva behandlad »som en människa.»

*) Öfverläkaren A. Envall i företalet till sin öfversättning af »Om värden af sinnessjuka» af F. Scholz.

klassiga sjuksköterska, som söktes till föreståndarinna för hospitalets kvinliga afdelning, begärde att denna, jämte det tunga ansvaret för sjukvården, personligen skulle tillklippa och öfvervaka förfärdigandet af alla de 900 hjonens klädesplagg. Hvem undrar på om en sjuksköterska anser de 900 hjonens vård i och för sig som en tillräckligt stor uppgift för att hon skall kunna tillmötesgå de anspråk man samtidigt ställer på hennes skicklighet i sömnad?

* * *

Huru skall man på ett praktiskt sätt främja intresset för och kunskapen i sinnessjukvård bland sjuksköterskorna? Detta är den fråga, som tränger sig på hvarje för saken intresserad. Se här några framkastade tankar huru detta mål möjligen skall kunna viwas.

Ett stort steg i rätt riktning vore om vid något af våra hospital en ordnad lärokurs öppnades för sådana sjuksköterskor, som efter afslutad kurs i allmän sjukvård äfven önskade lära sinnessjukvård. Till den praktiska öfningen borde äfven, enligt engelskt och tyskt mönster, fogas teoretisk undervisning i form af föreläsningar utaf en läkare samt betyg utdelas till dem, som genomgått kursen, ett betyg, som i så fall skulle motsvara det bland engelska sjuksköterskor brukliga s. k. »mental» eller »psychical diploma», hvarför utan hon icke erhåller tillträde till sinnessjukvården.

I och för väckande af ett större intresse bland sjuksköterskor för sinnessjukvården borde något stipendium kunna utdelas, som möjliggjorde vistelsen vid något af de stora hospitalen i England, Skottland eller Tyskland — exempelvis vid »The Retreat» nära York, den stora asylen i Morningside i Edinburgh eller vid Sachsiske statens stora anstalter Hochweitzschen eller Hubertusburg.

Till sist äfven ett ord till sjuksköterskorna själfva.

För omkring tjugo år sedan började behjärtade och bildade svenska kvinnor först att ägna sig åt allmän sjukvård, och att denna deras personliga insats åstadkommit en genomgripande reform inom sagda område, därom torde ej mer än en mening vara rådande. En dylik reform återstår nu att i stor skala genomföra äfven inom sinnessjukvården, och åt våra dagars sjuksköterskor är det förbehållet att bringa densamma till stånd. Ett stort arbetsfält ligger framför dem, visserligen till följd af en del omständigheter ännu ej på alla punkter så öppet som man skulle önska det, men

dock redan fullt tillgängligt. Må de ej försumma att beträda det. Det finnes f. n. näppeligen någon sjukvårdsfråga så brännande som just denna och säkerligen ingen uppgift större eller mera värd ett helt lifs bästa krafter, den hängifnaste kärlek och det ihärdigaste arbete. Vi upprepa åter de tänkvärda orden: »Sinnessjukvården innehar en högre andlig rang än vanlig sjukvård.» Ingen bildning, intet stånd, ingen begåfning är för god, för stor eller för hög för sinnessjukvården, och landets allra ädlaste och bästa kvinnokrafter borde ställas till dess förfogande, för att den skall kunna lyftas upp till den höga ståndpunkt den förtjänar att intaga. Må då ingen kvinna, allra minst en sjuksköterska, se ned på denna uppgift eller i något afseende hålla sig för god därför. Tvärtom, den fråga hon bör ställa till sig själf är den; är *jag god nog* till ett så maktpåliggande och ansvarsfullt kall?

Ingen gren af sjukvården ställer för visso så stora kraf på sköterskan som sinnessjukvården. »Vid kroppslig sjukvård», så hörde jag ofta sägas i Tyskland, »äro fordringarna redan stora, men vid den psykiska ännu större.» Här måste patienten vårdas till både kropp och själ. Här beror det ej håller uteslutande på hvad som göres eller uraktlåtes, på teori eller praktik, utan först och främst är det personligheten som bör tagas i betraktande. »En sinnessjuksköterska», säger direktör Scholz, »kan icke uppfylla sin kallelse, om hon ej är beredd att städse använda sina bästa själs-egenskaper, allt det som Gud själf nedlagt i hennes hjärta. Till och med hennes yttre bör vara så förklaradt af den stilla, milda glansen från det inre, att hennes blotta närvaro och uppträdande verkar lugnande och mildrande.» Till allt detta måste ännu ett läggas, nämligen en direkt håg och fallenhet för sinnessjukvården.

Jag anser mig ej kunna bättre avsluta min lilla uppsats än med anförandet af ännu några ord, uttalade af samme för sina sjukas väl så varmt nitälskande läkare:

»Med sådana egenskaper och en själsriktning, som finner sin högsta belöning i en själförsakande hängifvenhet för sitt kall och sina skyddslingar, skall en sjuksköterska utså kärlek och skörda kärlek. Då skall af hennes verksamhet såsom dess skönaste frukt framgå, att hon genom att tjäna kommit att härska. Härska öfver sina patienters hjärtan. Då skall hon göra den personliga erfarenheten huru tacksamma de flesta af dessa olyckliga äro, trots all sinnets förstämning och all andens omtöckning. Då skall hon finna, i hvilket stort behof de äro af ömhet och kärlek, och hon skall

erfara huru ofta midt i själslifvets ödeläggelse och förstöring tack-samhetens och tillgifvenhetens känsla ännu spirar stilla men stark.»

Skulle icke detta för många af våra svenska sjuksköterskor vara ett mål, värdt att lefva för? *)

Ebba Ramsay.

Vid hafvet.

*Uppå i fyren på ödslig strand
skådar jag hafvet och himlens rand,
famnar mitt längtande öga
vågorna höga,
som komma och gå
och mot klipporna slå.
Hvita kaskader af skum
stiga och falla,
blänka i solens ljus
och försjunka alla
åter i hafvets mäktiga brus.*

*) Sedan ofvanstående skrifvits har den hemska tilldragelsen, då en sjuksköterska, fröken von Düben, mördades af en med mordmani behäftad manlig patient, upprört hela vårt land. Denna händelse tyckes utgöra en gensaga mot den i min artikel utvecklade åsikten om den bildade kvinnans lämplighet för sinnessjukvården, äfvenså tala emot det milda no restraint-systemet. Med anledning härnf tillåter jag mig påpeka följande: 1) att all sjukvård, således äfven sinnessjukvården, medför risk till lif och lemmar för sköterskan, antingen hon arbetar på ett epidemiskt sjukhus, ett lasarett eller ett hospital; 2) att det vid vården af sinnessjuka naturligtvis gifves tillfällen, då patienten måste genom tvångsmedel förhindras att göra skada samt att, om sköterskan af ömhet och medlidande eller af oförsiktighet underlåter detta, hon själf och ingen annan är skuld till att en olycka sker; 3) att med mordmani behäftade patienter åtminstone under anfallstiderna böra vårdas å hospital, där tillgång till en specialist alltid finnes och ej i privata sjukhem; samt 4) att då undantagsfall sådana som det ofvan åberopade förekomma, sjuksköterskan aldrig bör ställa sig utan tillgång till manligt biträde.

Solen försvann,
 himlen af moln betäckt
 hvälfver sig hotfull och mörk.
 En stormbebadande fläkt
 susar i knotig tall,
 hviner i mossig björk.

På breda vingor kommer den mäktige,
 stormen är här!
 De skummande bränningar blänka som präktige
 mantlar af silfver kring strandens skär.

Hör, som ett åsklikt dån
 ljuder vindarnas sång,
 än som en suck så lång,
 än som ett skratt af hån.

Hell, brusande haf,
 härligt i skummig skrud!
 Hell, djupa, gapande graf!
 Stormande vågor
 bära från fjärran bud.

Det dånar och klagar i vinterkväll,
 bedöfvande vild musik,
 och hafvet breder kring fyrens håll
 en svepning, som väntar på lik.

Nu kommer vågornas starka här
 till kamp mot den öde strand.
 I skummets rök stå klippor och skär
 som städer och byar i brand.

Därute gapar en afgrund svart
 så långt som ett öga når.
 Tänd på, låt fyren få visa hvar
 den villande farled går!

Ett ljus, ett enda, som skimrar matt,
 en svag förhoppning är väckt,
 ett ljus, ett enda i stormig natt,
 då himmelens ljus är släckt.

Hör, hör!

Det är den döendes suck som dör,
det är hans, som längtat till hamn,
men utan förbarmande slutes
i vågornas kalla famn.

Hör, hör, det hviner som vilda skri!

Det är en döendes trots däri.
Han slungar än i sin sista stund
ett rop öfver skär och förrädiskt grund:
"Släpp ditt rof, du svallande sjö,
jag vill ej dö!

Hör, hör! Det ljuder likt sång,
som toners gång.

Därute är någon, som längtat till slut,
som stungits af kvalets förgiftade spjut;
han fåfängt ropade dödens namn
och sjunker med glädje
i hafvets öppnade modersfamn.

Hör, hör, ett fjärran sus!

Det är ett högtidligt som orgelbrus;
bönens ljud
stiger till Gud
från dem, som icke frukta att dö,
som troende skåda
sin himmels port i den vredgade sjö.

Hell dig, haf!

Du sänker lyckan i svallande graf,
du stillat blödande smärta,
när med ditt famntag du döden gaf.
Hell, hell, stormande haf!

Maria Durling.

I Bethel vid Bielefeld.

Huru ljufvigt hade man inte sofvit första natten i »Bethel» efter den långa järnvägsresan från Sverige med dess intressanta afbrott af besök hos vänner och studier af »hem» och inrättningar! Vi voro nu förenade, mina döttrar och jag, på hospitet i den märkeliga staden Bethel — »epileptikernas stad» — en förstad till den ansenliga fabriksstaden Bielefeld, ej långt från Lähne, en af järnvägsknutarna i Westfalen. Bethel var ursprungligen en bondgård, men omdöptes till detta namn, då ägaren sålde gården med trettio tunnland jord och inventarier till Westfaliska sällskapet för anläggande af en vårdanstalt för fallandesjuka. Början därtill gjordes, då en pastor Balcke år 1867 flyttade dit med fyra fallandesjuka barn.

År 1872 öfvertogs det lilla huset af pastor von Bodelschwingh, då en ung, hårdt pröfvad man, hvars fyra små barn dött inom 14 dagar och hvars hustru led af »Trübsinn», ehuru hennes lidande ej hindrade henne att största delen af de kommande 25 åren af hennes lif fylla sin plats som maka, moder för fyra yngre barn, samt husmoder, vän, stöd och tröstarinna för den i ständigt tillväxt varande kolonin. För närvarande räknar Bethel ett innevånartal af 3,000 sjuka och deras vårdare.

På många ställen i världen har det förunnats mig att finna vänner och att åse deras välsignelserika arbete för våra olyckliga likars bästa, men ingenstädes har den lifsluft från en högre värld, som borde blåsa mot en besökande från dylika människokärlekens oaser i lifvets öken, känts så ljuf, så vederkvickande som här, och orsaken därtill är nog att söka i det faktum, att medelpunkten i denna koloni först och främst är en kristen af det gamla, trofasta slaget, genomtysk, genomluthersk men på samma gång klok, praktisk och fördragsam. Han uppdragar hos alla något värdt att gömma och använda, omarbetar de olika redskapen, ja omgestaltar somliga så godt som fullständigt och äger dessutom den stora genialiteten att kunna sammanhålla skilda element och naturer, så att det hela blifvit ett samarbete i kärlek och enhet.

Den som vill se och lära hvad en människa kan uträtta för sin samtid och till följd däraf för kommande släkten, rese till Bethel vid Bielefeld, innan den nu 75-årige föreståndaren nedlagt sitt ämbete.

Det är ett misstag, om man antar att endast epileptiska sjuklingar upptagas i Bethel. I de till halftannat hundrade uppgående

husen, som bilda staden, gå alla slag af elända ut och in. Man skulle väl tycka, att detta ej kunde låta sig göra utan oreda och förvirring. Men så är ej fallet här. Pastor von Bodelschwingh är en man med en ovanlig reda och organisationsförmåga, därtill i besittning af hvad jag skulle vilja kalla ett magnetiskt inflytande på de sjuka, af hvad slag deras lidande än må vara. Han mottager också de mest skilda element, hvilka fordra en fullkomligt olika behandling. Som ett exempel må anföras, att han vid mitt besök hade under sin vård en ung flicka, ett s. k. medium, bragt ur andlig jämnvikt genom de spiritistiska experiment, för hvilka hon varit föremål.

Och denna stackars förvillade själ, liksom alla hennes olycks-kamrater, få aldrig känna annat än att de äro de närmaste och käraste föremålen för pastorns deltagande och begär att hjälpa. Han har aldrig så brådtom att han stöter bort ett förtroende, då en betungad själ vill öppna sitt hjärta för honom. Dessutom är hans väsen friskt, hurtigt och utan spår af salvelsefullhet. Ett skämtsamt ord, ett gladt skratt har mer än en gång skingrat de sjukas tungsint-het, och sådan är tonen i Bethel. Det är gladt och ljusst i alla hem, många små fester, mycken musik, täta kaffekalas, uppriskande utflykter m. m. sådant.

* * *

Kommer du som resande till hospitet i Bethel en lördagskväll, vaknar du på söndagsmorgonen efter att ha sofvit som i ungdomsåren, drömlöst, djupt, vederkvickande (sångarna äro i parentes sagdt utomordentligt goda), skall du knappt ha hunnit öppna ögonen, förrän de ljufva och starka tonerna af en välkänd gammal koral tränga in i rummet. Det är diakonerna som dels speiande, dels sjungande, gå omkring till de olika husen för att glädja, trösta eller upplifva med tonernas makt. Från Sarepta, diakonishuset midt öfver vägen, höras likaledes systrarnas klara röster, då de i kapellet förrätta sin morgonbön.

Gudstjänsten i Zionskyrkan på höjden midt i en barrskog, genomkorsad af vägar, ledande nedåt till de många husen, trotsar all beskrifning. Man måste själf ha stått vid dörren och sett dessa skaror af de mest olikartade lidande varelser, åtföljda af sina vårdare, anlända från alla vägar och så småningom fylla hela den stora kyrkan, för att fatta det gripande intryck denna scen efterlämnar. Om än de jublande sångerna under gudstjänsten blandas med klag-

rop från de sjuka, störes man ej. Man vet att dessa genast föras ut till tälten i skogen utanför, där de snart kvickna vid och komma in igen eller köras hem efter svårare anfall i de små rullvagnarna, som stå till reds. Allt är förutsedt och ordnadt, lugnt, utan buller. Ingen af olyckskamraterna fäster någon vikt vid ljuden och gudstjänsten afbrytes aldrig, ej ett hufvud vändes efter de utgående, t. o. m. den stora barnskaran, placerad närmast predikstolen och i koret, följer lika uppmärksamt predikantens ord; men så kunna också de små vara säkra på att just vid sådana tillfällen få en fråga ställd till sig från predikstolen.

Den söndag vi bevistade gudstjänsten i Bethels kyrka voro anfallen många. Pastor von Bodelschwings ämne var: »Varer ordets görare, ej blott dess hörare». Midt under predikan ställde han frågor till barnen. Bland annat bad pastorn en gosse säga om han kände någon som var både ordets hörare och görare? »Ack ja, unser lieber Kaiser», blef det frimodiga svaret, hvilket dock afbröts af en liten flicka, som med klar stämma utropade: »unser theurer Pastor». Åt det sistnämnda svaret ägnades emellertid ingen uppmärksamhet, men »unser lieber Kaiser» fick ett varmt loford jämte en improviserad bön, »att hans hjärta alltid måtte följa Guds ord och stå öppet för dess ledning». Bethel är mycket rojalistiskt, men så är pastor von Bodelschwingh uppfostrad tillsammans med den så högt ärade och älskade kejsar Fredrik, hvilkens namn öfverallt i Tyskland sättes så högt.

Under hela söndagen kan man få höra sång och bön och på eftermiddagen är nattvardsgång. Nattvarfsfirandet föregås på lördagskvällen i Sareptas kapell af »die Beichtestunde», motsvarande vårt skriftemål. Enligt reglerna vid Bethel gå sjukafdelningarna från hvarje hem med deras vårdare till skrift hvar sin vecka i tur och ordning. Intet tvång utöfvas på dem, som ej hafva åstundan att vara med, men i de flesta fall äro patienterna mycket angelägna att anteckna sig och följa noga med veckoräkningen, tills deras tur kommer.

Med »Posaunenchoren» från en af kullarna i närheten afslutas söndagens sköna andaktsstunder, fastän Luthers härliga koraler ännu höras klinga här och där från de många spridda boningarna i denna »barmhärtighetens oas» på jorden.

E. R—y.

Kommunal rösträtt för den norska kvinnan.

Kvinnosaken i Norge har vunnit en stor seger, hvadan det är glädje inom norska kvinnokretsar, en glädje med hvilken vi svenska kvinnor af hjärtat sympatisera. Den 10 sistlidne maj beslöt nämligen odelstinget med stor majoritet att införa kommunal rösträtt för kvinna, såväl gift som ogift, efter samma bestämmelser som för man, det vill säga efter den allmänna rösträttens principer. Samtidigt med rösträttsbeslutet beträffande kvinnan genomfördes allmän kommunal rösträtt för mannen, och det är otvifvelaktigt denna nya reform inom kommunallagstiftningen, som banat väg för kvinnornas sak. Den 18 maj biföll Lagtinget remissen till regeringen af förslagen till ändringar i lagen om kvinnors kommunala rösträtt.

Enligt ofvanämnda beslut äro röstberättigade alla kvinnor, som fyllt 25 år och vistats inom landet under 5 års tid, äga norsk medborgarrätt och skatta för en inkomst af minst 300 kr. på landet och 400 kr. i städerna. Detsamma gäller gift kvinna, som lefver i hel eller partiell egendomsgemenskap med sin man, hvilken erlägger en motsvarande skatt.

Häraf synes, att den norska kvinnan erhållit en större utvidgning af sin kommunala medborgarrätt än hvad som är fallet i något annat land. Ej blott har »strecket» satts så lågt, att så godt som hvarje arbetande kvinna ända ned till fabriksarbeterskan och torgförsäljerskan får nedlägga sin röstsedel i valurnorna, utan, och detta är utan tvifvel förslaget kärnpunkt, äfven den gifta kvinnan, hvilken i de flesta länder kvarhålles i omyndighetstillstånd, kommer att åtnjuta rösträttens förmåner på samma liberala villkor. Och hvad som förvånar, är den lätthet, hvarmed förslaget genomförts. Att döma efter referaten i de norska tidningarna tyckas egentligen inga bestämda motståndare till detsamma uppträdt, äfven om många olika förslag framlagts med mer eller mindre vidtgående yrkanden. En och annan talare yttrade visserligen en del betänkligheter mot reformens genomförande, det vore, som en af dem uttryckte sig, »ett Sprang ud i Mørket mod Kvinden» (ett vågstycke som dock vederbörande »ville vove»), men i det stora hela aflopp hela saken förundransvärdt lugnt. Den enda opinionsyttring, som fick ett något stormigt förlopp, kom från de i statsrådslogen talrikt tillstädesvarande kvinnosakskvinnorna, hvilka, då voteringens gynnsamma utgång blef bekant, ej kunde afhålla sig från att ge sin glädje tillkänna

med handklappningar, en demonstration som odelstingets president genast tystade med ett slag med klubban och tillrättavisningen: att det »ikke taales nogen Støi!»

För öfrigt inbjuder utvecklingen af denna kvinnofråga till åtskilliga betraktelser. Det egendomliga sakförhållandet visar sig här, som vid mer än ett tillfälle, då mera vidtgående reformer i kvinnovänligt syfte äro å bane, att det numera är från högern och de s. k. konservativa, icke från liberalismens målsmän eller vänstern, kvinnorna ha att vänta ett ridderligt tillmötesgående. Tidningen »Morgenbladet», ur hvilken vi hämtat ofvanstående, intygar också, att från en del vänstertalares sida yttrades förvåning öfver att så många högermän uttalat sig för kvinnans rösträtt, några uttryckte sitt bekymmer, ja sin förargelse öfver denna företeelse.

Stort intresse under debatten om »Kvindestemmeretten» anslöt sig till professor Hagerups och sogneprest Knudsens anföranden. Den förra, hvilken visserligen är en motståndare till principen om allmän rösträtt, häfdade uttryckligen att det ej bör vara någon skillnad i mäns och kvinnors befogenhet rörande rösträttens utövande. Principiellt förklarade han sig inta den ståndpunkten till frågan, att man icke hade tillräckligt skäl för att utesluta kvinnorna från rösträtten. Speciellt när man begränsade spörsmålet uteslutande till kvinnornas deltagande i kommunala värf, vore det rent af en bjudande plikt att förläna dem denna rätt. Eftersom kvinnorna äfven deltaga i de kommunala skattebörderna och det fanns kommuner i Norge, där hufvudparten af dessa buros af en kvinna, vore det ej mer än rättvist att de finge taga del i kontrollen öfver medlens användande. För öfrigt fanns det inom kommunen ärenden och verksamhetsområden som obestriddigt lågo inom kvinnans omdömessfär och förmåga. Dit hörde skolan, fattigvården och sjukvården. Kvinnans deltagande i det allmänna arbetet skulle endast bidra till en sund utveckling af samfundslifvet. Som stöd för sin mening främdrog tal. exempel från andra länder, däribland Sverige, där, som han uttryckte sig, »kvinnorna sedan mycket lång tid tillbaka haft rösträtt i kommunala angelägenheter, utan att man iakttagit att dessa sköttes mindre mönstergillt än i Norge, ej håller hade denna reform bidragit till att göra den svenska kvinnans ställning i hus och hem olika mot den norska.» Beträffande den gifta kvinnans delaktighet af rösträtten förordade talaren på det varmaste denna tanke emedan han ansåg, att just från detta håll hade man att vänta den värdefullaste insatsen i de kommunala göromålens skötsel.

Sogneprest Knudsen var också en ifrig förespråkare för kvinnornas sak. Krafvet på en utvidgning af kvinnans medborgarrätt, menade han, framställdes af en makt, starkare än många kvinnor, af lifvets makt. Krafvet på rösträtt för kvinnor i kommunala angelägenheter betingades ej först och främst af hänsyn till rättvisan, utan af hänsyn till samhället. Kvinnan skulle genom sin duglighet, genom sin både reflekterade och instinktiva kunskap blifva en särdeles nyttig hjälp i handhafvandet af samhällets angelägenheter. Genom att gifva kvinnorna rösträtt fullföljde man endast det verk som redan på lagstiftningens väg påbörjats; lifvet själf och dess verklighet hade fört fram krafvet. Det var talarens öfvertygelse, att det vore en vinst för de kommunala intressenas handhafvande, om kvinnlig rösträtt infördes. Tal. slöt sitt anförande med följande vackra erkännande, ägnadt den gifta kvinnan. Han ville ej, yttrade han, vara med på att utesluta den gifta kvinnan. Hon hade både som hustru och moder uträttat ett så storartadt verk såväl i stora som i små förhållanden, att det icke fanns ett spår till grund för att utesluta henne. En duktig hustru utförde i husets beskattningsväsen och i dess skötsel en fullgod tjänst vid sidan af mannen, och hon skulle äfven göra det inom kommunen.

Litteratur.

Heliga Birgittas pilgrimsfärd. Berättelse af *Verner v. Heidenstam*.

Ännu en gång har Heidenstam gifvit diktens lif åt en af våra häfders största gestalter. Och äfven nu är det storhetens och härskarviljans tragik som är skildringens kärna.

Birgitta är den gudaingifna sierskan, som måste följa rösten från ofvan, hvilka offer den än fordrar af hennes upproriska natur. För henne gifves ingen tvekan. Hennes väg är rak, men den går öfver gräfvar och hon hör hur det ropar efter henne ur dem. Sådan hon är skildrad, ridande söderut i natten öfver Vätterns is, jagad af längtan efter sina barn och af bitter saknad eller grubblande ute på en klippa vid Medelhafvet öfver sonens död och sitt eget öde har hennes bild ett egendomligt strängt patos som är af mäktig verkan. Erkännandets och medgångens solsken ger visserligen hennes väsen dess fulla utveckling, den åldrande Birgitta är ödmjukt blid, älskad af alla och lefvande i ljusa visioner och i minnet

af sina kära. Men i gripande ord låter diktaren henne på dödsbädden sammanfatta sitt lifs tragik: »Så är det då din mening att också de som hetast brinna af åstundan att tjäna din kärlek och rättfärdighet, skola göra ondt liksom de onda, och bitter gråt skall följa dem öfver jorden».

Heidenstam har i *Karolinerna* tecknat Karl XII först och främst genom hans inflytande öfver omgifningen, hans personlighets hemlighetsfulla makt öfver sinnena. På samma sätt ger han i sin senaste bok belysning åt den heliga Birgitta, den stolta konungafränkan, van att tala till jordens mäktige, egentligen genom reflexen från de viljor, starka äfven de, som behärskas af hennes. Magister Mattias, den kraftfulle och lärde prelaten, som säger sitt skriftebarn skarpa sanningar, har dock innerst blott den önskan att vara värdig att följa henne. »Vandrande Tomas», den återvaknande hedendomens halft mystiske representant, tvingas att erkänna sin underlägsenhet inför helheten i helgonets sträfvan. Hon har en underbar makt öfver alla, som komma henne nära. Hennes dotter Karin är i denna skildring icke den traditionella veka, fromma typen, hennes lifslust och hemlängtan är trots; men då hon en gång vunnits af moderns starka ande, ger hon sig helt. Till boken's vackraste partier hör skildringen af hur Karin, nyss hemkommen från festen hos Cola di Rienzi, som omedvetet ingripit i hennes öde, med egen hand fördärfvar sin skönhet; och hur hon sedan på natten, då modern väcker henne, med hufvudet i hennes knä tillstår att nu vill hon stanna i Rom hos henne. Birgitta har aldrig förut försummat midnattsmässan och husfolket häpnar, men magister Petrus ger förklaringen: »De båda nådiga fruarna hålla i natt sin andakt i enrum. Ingen får störa dem».

Utan något sökt arkaiserande i ordval, utan de detaljerade beskrifningar, som alltför ofta höra den historiska berättelsen till, vet diktaren som äkta konstnär att med några få, kanske blott antydda drag ge stämningen af medeltid. Scenerier och gestalter teckna sig i bestämda linjer, i lefvande verklighet för ögat, utan att de stora dragen skymmas af några oväsentligheter. Heliga Birgitta själf, hur lefvande är hon ej sedd med sin aristokratiska stolthet under tiggarkåpan, sitt snabba beslutsamma väsen, som imponerar äfven på smädarna, och sina djupa ögon!

Boken om helgonets pilgrimsfärd inledes med ett kapitel om Vättern: intrycken af Vättern hafva tydligen i Heidenstams fantasi sedan barndomsdagarna smält samman med Birgittasägnerna. Och i dessa inledande sidor har vår underbaraste sjö, i sin genomskinliga klarhet och sitt lättörda svall ej lik någon annan, fått sin diktare som aldrig förr, en diktare som vetat fånga något af det gåtfulla vattnets egen tjusning.

S—d.

En hemlös och andra berättelser af *Jane Gernandt-Claine*.

Man har blifvit van att med Jane Gernandt-Claines namn förbinda idéassociationen af ett främmande land, dit en stackars »hemlös» af ett oblidt öde blifvit vinddrifven. Och denne hemlösa är med hela sin varelse så fästad vid fosterjorden, hon sammanhänger så intensivt vid densamma med alla fibrerna i sina hjärterötter, att hvarje omplantering i en främmande jordmån är liktydig med hela organismens förtvinande och död. Mottot på förf:s sista, här ofvan namngifna bok är ett uttryck för denna stämning: »Nur wer die Sehnsucht kennt...». Blott den som känner hemlängtans ve, blott den kan skildra den hemlöses tröstlösa bortkommenhet i en värld, där allt: människor, förhållanden, den omgifvande naturen, står i den fullkomligaste disharmoni till hans eget väsen. Förf. har väl själf erfarit något af den hemlöses käuslor, annars skulle ej hennes berättelser från främmande land förmå gripa läsaren så som de göra med sanningens oemotståndliga makt.

Jag är fullt medveten om att dessa reflexioner förut mer än en gång blifvit satta i samband med fru Claines arbeten. Men de framställa sig så ovillkorligt när man läser hennes böcker, att man vid hvarje ny sådan ej kan undgå att upprepa hvad man själf förut sagt om dem eller hvad som blifvit sagdt af andra. Det hvilat en viss entonighet öfver hennes författarskap, ej under om kritiken ej företer någon vidare omväxling.

Och dock återvänder man alltid med intresse till dessa skildringar från luftstreck och förhållanden så olika våra egna. De flesta af berättelserna i denna samling äro, i likhet med den föregående, förlagda till Argentina, ett land hvarifrån förf. tycks ha medfört allt annat än glada minnen. Den gängse satsen, att det finns bra och dåliga människor öfverallt har ingen tillämplighet här. I Argentina äro alla människor dåliga, och påträffas ett element af ett noblare stoff, står det att finna hos en af dessa »gringos» (främlingar), för hvilka den infödde argentinaren hyser ett slags medlidsamt förakt, emedan den från Europa importerade ärligheten och rättrådigheten äro varor med mycket klen kurs i detta samhälle af parvenyer.

Typen för en sådan där den vilsekomna ärlighetens representant är den i berättelsen »En hemlös» skildrade lungsjuktige svensken Dahlberg, hvilken dukar under i den hårda existenskampen därute, ett offer för det argentinska exploateringsystemets samvetslöshet. Det är en tragisk historia, Dahlbergs, hvilken borde lända mången äfventyrslysten svensk yngling till varning.

Lika lefvande som den stackars svensken Dahlberg stå dock ej alla de i berättelserna förekommande figurerna för läsarens öga. Förf. dukar nämligen alltför mycket under för frestelsen att lämna ifrån sig halfarbetadt stoff och utge det som fullfärdigt arbete, en genre hvaråt så mången konstnär inom olika konstrikningar i våra dagar hemfallit.

Det förefaller som om förf. haft alltför brådtom, för att hon skulle

hunnit utarbete sitt ämne ordentligt och öfverlämnar åt läsarens fantasi att utfylla luckorna. Men det är ett vågsamt företag att utan den säkra barlast, som ligger i en klar och genomarbetad stil, våga sig ut på dikstens stråt. Den harmoniska jämvikt, som väl hvarje förf. åtrår att upprätthålla, går förlorad, åtminstone känner sig läsaren osäker liksom på en väg, där man trefvar sig fram i dimma. Här och där, med mellanrum, dyker väl ett och annat föremål, en och annan bild fram med tillbörlig klarhet. Men man vill ha klarhet öfverallt. När fru Jane Gernandt-Claine utbyter den skisserade berättelsestilen mot den mer konkreta, skall hon nå det mästerskap, hvilket man har allt skäl att vänta af hennes begåfning och rika lifserfarenhet.

I målningen af den egendomliga, främmande naturen i de sydliga luftstreck, dit hon förts på sina vandringar, inlägger hon dock en originalitet och ett lif, som visar att i naturskildringen har hon sin styrka, liksom denna »Sehnsuchts-stämning» hvarom jag talat, utgör hennes författareskaps förhärskande drag och förnämsta charme.

L. D.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte ägde rum den 22 maj kl. $\frac{1}{2}$ 7 e. m. i K. F. M:s lilla sal, icke å Förbundets byrå, som i föregående häfte tillkännagafs, emedan det välvilliga löfte, som fröken Helena Westermarck från Finland gifvit att hålla ett föredrag öfver »De finska kvinnornas verksamhet för allmogekvinnans höjande», nödvändiggjorde en större lokal. Mötet var också talrikt besökt, dels af förbundsmedlemmar, dels af särskildt inbjudna. Som ordf. för aftonen fungerade fru Montelius.

Sedan sekreteraren uppläst utdrag ur årsberättelsen och revisorernas berättelse samt decharge beviljats, verkställdes val efter de 6 medlemmar, som voro i tur att afgå. Till ordinarie styrelseledamöter efter de 6 medlemmar, som voro i tur att afgå, återvaldes:

Fröken *L. Engström*, fru *Th. Gylden*, fröken *C. Wahrolin*, fru *A. Höjer*, professor *P. G. Rosén* och fru *S. Whitlock*.

Till suppleanter i styrelsen omvaldes:

Fru *G. af Klintberg*, revisionssekr. *C. Lindhagen*, fröken *S. Björklund*, byråchefen *V. Almqvist*, fru *J. Jolin* och doktor *H. Toll*.

Till revisorer omvaldes fröken *A. Rossander*, doktor *V. Svedbom* och expeditionschefen *A. Wall*. Till revisorssuppleanter omvaldes fröken *A. Lindhagen*, revisionssekreterare *W. Uppström* och fru *S. Wising*.

Fröken Westermarck höll här efter sitt föredrag öfver folkbildningsarbetet i sitt hemland, hvilket väckte stort intresse och åtföljdes af en diskussion om hvad som borde göras för allmogekvinnan hos oss. Hufvudresultatet af diskussionen blef en vädjan till Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse, att denna, med ledning af hvad som verkats i Finland, skulle söka arbeta för sagda behjärtansvärda ändamål.

Från skilda håll.

En instruktis i trädgårdsodling för allmogekvinnor har blifvit tillsatt af Finsk kvinnoförening i Helsingfors. Instruktisens uppgift är att vara allmogen behjälplig vid anläggning af trädgårdar, plantering och skötsel af fruktträd och bärbuskar, odling och användning af rot- och grönsaker m. m. I enlighet med sitt åliggande har den tillsatta instruktisen, fröken E. Lindgren, under maj—okt. förlidet år besökt 54 ställen, där hon meddelat råd och anvisningar i allt som rör den enklare trädgårdsodlingen; äfvenså har hon på olika orter hållit föredrag om trädgårdsodling med ändamål att väcka kvinnornas intresse för och meddela de första grunderna till denna nyttiga binäring.

*

I Tyskland studera för närvarande 1,029 kvinnor. Sommaren 1900 fanns det endast 618 och samma vinter 664 kvinnliga studerande vid de tyska universiteten.

*

En ständig inspektris öfver utackorderade fosterbarn har blifvit tillsatt af staden Zürich med en lön af 2,000 francs. Kontrollen öfver de utackorderade barnen hade förut varit i händerna på stadsfullmäktige och af dem utsedda assistenter i samråd med en frivillig kvinnokomité. Då erfarenheten visat, att en dylik kontroll varit otillfredsställande, har man genom anställande af en aflönad inspektris trott sig finna större garanti för, att de missförhållanden som hittills vidlådit fosterbarnsväsendet skola försvinna.

*

En ny kvinlig officer af hederslegionen har utnämnts i Frankrike. Det är den frisinnade och modiga författarinnan m.me M.—L. Gagneur.

La Fronde, som meddelar en sympatisk skildring af den dekorerade, berättar att hon blifvit uppfostrad i ett jesuitkloster och där haft tillfälle att på nära håll skåda en del af de missbruk, som hon sedan så lidelsefullt skulle blotta och bekämpa. Så fort hon sluppit ur denna anstalt, kände hon sig kallad till skriftställereri och började med en skrift i anledning af de engelska arbetarnas misär, hvilken hon iakttog på ort och ställe. Med detta alster vann hon sig en make, deputeraden M. Gagneur, som efter att ha läst det skref och friade till den okända unga damen. Det blef ett utomordentligt lyckligt äktenskap.

I sina romaner, som nästan alla rönt mycken framgång och af hvilka en del väckt stort uppseende, har hon med nit och glöd förfäktat frihets- och framstegsidéer. I *Une femme hors ligne* kritiserar hon småstadslivets löjligheter och landsortsbornas bornerade elakhet, och *La Croisade notre* vänder sig mot den klerikala intoleransen. Denna bok är uppsatt på index. *Forçats du mariage* protesterar våldsamt mot äktenskapets oupplöslighet, och i den uppskakande romanen *Les crimes de l'amour* afgöres temat af

spörsmålet om »la recherche de la paternité». En social studie, som exponerar de fattiga arbeterskonas hårda slafveri, heter *Le calcaire des femmes*. M:me Gagneur har äfven författat broschyrer för den republikanska propagandan, och en af dessa, som var särskildt afsedd för bönderna, såldes i öfver 300,000 exemplar. Slutligen må nämnas, att hon äfven medelst flere arbeten verkat för fredssaken och i romanen *Chair à canon* utmålat krigets styggelser.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

- Aktiebolaget Varias förlag:** *Davidsson, I. A.*, Fädernas missgärningar.
- Albert Bonnier:** *Westermark, Helena*, I fru Ulrikas hem. *Blicher-Clausen, J.*, Violin. Studentföreningen Verdandis småskrifter 92—94.
- C. & E. Gernandt:** *Gernandt-Claine, Jane*, En hemlös och andra berättelser.
- Lars Hökerberg:** *Bergstrand, A.*, Människans härstamning.
- Linköpings lithografiska aktiebolag:** Pilskriften.
- Abr. Lundquists förlag:** *Locke, William J.*, Skeppsbrutna. *Roos, Anna M.*, Marika.
- P. & A. Norstedt & söner:** *Milow, Cecilia*, Canterbury-berättelser. *Rolsen, Nordahl*, Arbetets saga. *Fryxell*, Berättelser ur svenska historien, h. 7—26. Föreningen Heimdals folkskrifter 68—70. *Fries, Ellen*, Teckningar ur svenska adelns familjelif. Andra samlingen. *Wahlström, Lydia*, Den svenska odlingens stormän, IV. *Wiklund, K. B.*, Om Kalevala. *Cleve, Alma*, Populärfilosofiska synpunkter. *Cavallin, Paul*, Dröm och vaka.
- Fr. Skoglunds förlag:** *Prydz, Alvide*, Gunvor Thorsdotter till Härö. *Alrutz, Sydney*, I vår tids lifsfrågor, n:o 17—19.
- Wahlström & Widstrand:** Svenska turistföreningens årsskrift för 1900. *Hjärne, Harald*, Gustaf Adolf, protestantismens förkämpe. *Beskow, Natanael*, Predikningar på kyrkoårets sön- och helgdagar, h. 5—6. *Dietrichson, Lorentz*, En normans minnen från Sverige. I.
- Enskild sändning:** *Lagerstedt, Agnes*, Stockholms arbetarehem.
-

NYA HUSHÅLLSSKOLAN

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinnor: Fröken H. Cronius.

NYA HUSHÅLLSSKOLANS MATSALAR

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

C. E. Lagerström
FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

H. IHLSTRÖM

Färg- & Kemikalieaffär

1 Uplandsgatan 1.

För Glödrättning: Apparater, Färger, Fernissor, Betsor, Träsaker.

Putsmedel alla slag: Sämskskinn, Toilett-, Vagns-, Ådrings- & Tafvel Svamp

Äkta Franska Parfymer till påfyllning.

Telefoner: Riks- 5951. Allm. 506.

I Bokhandeln har utkommit La häftet af

De Protestantiska Missionernas Historia

af **G. WARNECK**, Professor i Missionskunskap i Halle.

Missionsarbetets utveckling under det gångna århundradet har haft der allra största betydelse för hemlandskyrkornas andliga lif, på samma gång som därigenom afgifvits ett allt mäktigare vittnesbörd för kristendomens sanning och segerkraft.

Vårt århundrade har från det föregående fått taga i af icke blott 249 evangeliska missionssällskap med nära 5,000 ordinerade missionärer och 4,327,000 infödda kristna samt en oändligt af anstalter och stationer med verksamhetsuppgifter af tusen slag — icke blott detta utan en varm och verksam kärlek till arbetet, som visserligen genom stora svårigheter på fältet pröfvats, men därigenom ock växt i inre energi och nitälskan.

Att taga kännedom om det historiska förloppet af detta stora verk — Herrens heliga strid — är för visso en välsignelse, som Herrens församling icke får skjuta ifrån sig, när ett sådant tillfälle nu erbjuder sig.

OBS! Den svenska missionshistorien kommer att få en särskild, mera utförlig behandling genom ett tillägg, författadt af missionsdirektorn docent Ad. Kolmodin.

Arbetet, som är afsedt att i sin helhet vara färdigt till nästa jul, utkommer i omkring 15 häften, hvartdera 32 sidor stort format, godt papper och tryck. Verket förses med omkring 200 intressanta och belysande illustrationer. Priset blifver 35 öre för häfte.

Hvarje subskribent erhåller för verkets inbindning en **prydlig klotperm i guld och färgtryck gratis.**

Subskription mottages hos alla bokhandlare och kommissionärer.

Alla, som vilja verka för detta goda arbetes spridning genom att samla subskribenter, erhålla fördelaktiga villkor, hvarom närmare under rättelse meddelas vid anmälan hos

Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition, Stockholm.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern facon.

Allt arbete utförres noggrant och af bästa material.

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Anmälan.

Dagny utkommer **1901** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3.50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hvar bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Till oberäknelige nytta har det vid vistelse på landet, då det icke alltid är möjligt att strax erhålla läkarehjälp, ofta varit att hafva Salmbrin tillhanda. Genom sin *giftfrihet*, sina *fördelade blodrenande och smittställande verkningar* har det vänt sig ymnigt det bästa medlet att *hindraföras af utsmittningen vid fall af magsjukt eller af olika slag: såsom *bottnastador, infammatjoner, smittosamma hudsjuktomar, reformer m. m.* Äfven vid *renatiska sjukdomar, magblågor, hostsjuktomar och tunginfammatjoner* har erfarenheten utvisat, att Salmbrin kan medföra god verkan, då den användes ändamålsenligt. I de sistnämnda fallen bör liksom vid svårare yttre skador användas omsigt med gummitakt. Vid den dertill söke att jemte Salmbrin medföra beskriifningen om Salmbrins användning liksom ett stycke gummitakt. Färdvägen hos **Geljer & Co., Stockholm.***

BARNÄNGENS antiseptiska **Vademecum**

för **munnens, tändernas och hudens vård** m. m.

På begäran af Aktiebolaget Barnängens Tekniska Fabrik har jag inköpt proffer af några i handeln förekommande, koncentrerade munvatten: Vademecum, Dentolin, Stomatol, Gahnelit, Azymol och Aseptol och anställt jämförande undersökningar öfver deras förmåga att döda bakterier och att hindra bakteriers utveckling. Dessa undersökningar hafva skett under ensartade förhållanden för de olika munvattnen, såväl hvad beträffar munvattnens utspädningsgrad och temperatur som metoden för undersökningarne och de använda bakteriekulturerernas motståndskraft.

Resultaten af dessa undersökningar framgå af nedanstående tabeller:

I. 2 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel	Tyfusbacillen	på 1 min.,	Difteribacillen	på 1 min.
Dentolin	> > >	>	> 1-2 >	>	> 2-3 >

II. 1 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel	Kolerabakterien	på 1 min.,	Difteribacillen	på 2 min.
Dentolin	> > >	>	> 1 >	>	> 3-4 >
Gahnelit	> > >	>	> 1 >	>	> 4 >
Stomatol	> > >	>	> 1-2 >	>	> 4 >
Azymol	> > >	>	ej på ½ tim.,	>	ej på 1 tim.
Aseptol	> > >	>	ej på 24 tim.,	>	ej på 24 tim.

Stockholm den 11 Juni 1899.

Germund Wirgin,

Leg. Läkare, Amanuens v. Karol. Institutets hyg. afdeln.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11-4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10-4.
För hjälpsökande kl. 1/2 10-11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10-4.